

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Gagauzerna, en folkspillra med förnyad status

Af Arne Rubensson 4. oktober 2012 • I kategorien Enkeltsprog •

Som en minoritet bland andra minoriteter i det sönderfallande Sovjetimperiet levde Europas nordligaste turkisktalande folk, gagauzerna, ända tills ett nytt land uppstod: [Moldavien](#). Moldaverna som är rumänsktalande var också ett minoritetsfolk i Sovjet. Nu utgjorde plötsligt moldaverna den överväldigande majoriteten, nu hade de en egen stat och nu var de andra folken i landet inte längre likvärdiga minoriteter i det väldiga Sovjetunionen. De rysktalande kunde förstås luta sig mot ett fortfarande vidsträckt Ryssland och i de bulgariska byarna kunde man hämta näring från ett moderland.

Men gagauzerna som var ett turkfolk, men inte turkar, såg sig bekymrat omkring. Av rädsla för att Moldavien skulle uppgå i Rumänien proklamerades den Gagauziska republiken i augusti 1991. De andra minoriteterna i Gagauzien, ukrainarna och bulgarerna, men också den yngre generationen gagauzer, hade nu blivit så pass russifierade att Ryssland framstod som ett mera lockande alternativ än Moldavien. Efter att den moldaviska regeringen hade godkänt långtgående krav på självstyre – bland annat med löfte om att få utträda ur Moldavien om ett samgående med Rumänien skulle bli aktuell – kunde Gagauzien slutligen avstå från sina planer att bli en enklav till Ryssland.

Gagauzien, nominellt tyrkisksproget, reelt russisksproget autonom republik i rumänsksprogede Moldavien. På størrelse med Lolland-Falster (Kort: Wikipedia)

Gagauziens flag. De tre stjärner symboliserer de tre enklaver republiken består af

Med en klar majoritet som räknar sig som gagauzer (82%) i den autonoma gagauziska republiken och med fastställd laglig status som ett av tre officiella språk i den gagauziska republiken i Moldavien, är detta turkspråk ändå starkt hotat. Att ett språk blir kallat "officiellt" behöver inte betyda att det är det i enlighet med UNESCOs definition av officiellt språk, från 1953. Ett sådant språk ska vara statens administrativa språk, lagstiftande och kunna användas i juridiska processer. I huvudstaden [Comrat](#) ser man inte heller många spår av gagauziska. Med gatuskyltar på ryska och ryska TV-kanaler på kaféer och restauranger får man söka sig till universitetet eller den enda gagauzisktalande

förskolan för att höra språket, eller pricka in rätt tid för de knappa radioutsändningarna.

På det viset liknar språksituationen den som många dialekter lever under (gagauziskan själv kan sägas ha tre dialekter beträffande uttal och i viss mån ordförråd): Det talas i hemmet och i byarna och ibland ger det sig till känna i det annars mycket vanligare ryska umgängesspråket, som en krydda. På utekaféerna kan man få höra gagauziska om personer från byarna råkar vara inne i staden.

Ett nyvaknat intresse i Turkiet för sina nordliga släktingar har resulterat i ett turkiskt kulturcentrum och ett turkiskt bibliotek. Men utöver detta intresse och viss ekonomisk aktivitet är språket ändå starkt hotat. Som en relik av att äldre Europa, är det nämligen religionen och inte språket som är den viktigaste bäraren av identitet. Gagauzerna är kanske det enda folket i den turkiska språkgruppen som är ortodox kristen, något som ytterligare stärker banden till Ryssland. Mitt i huvudstaden tronar den ortodoxa kyrkan med sin guldglänsande kupol, sina ikoner och sin välputsade trädgård.

I dagsläget talas gagauziskan enligt officiella uppgifter av 130 000 inom den gagauziska republiken och av ytterligare cirka 30 000 i närliggande områden. Men trots antalet talare och trots sin nämnda officiella status (tillsammans med ryska och moldaviska) och marginell medverkan i TV och radio, finns stora brister för språkets överlevnad. För att bli ett komplett och samhällsbärande språk saknas terminologi och utbildning på högre nivå. På universitetet och i regeringsbyggnaden, där den gagauziska flaggan med sina tre stjärnor för de tre språköarna stolt vajar i vinden, talas nästan uteslutande ryska i sammanträden och i umgänget. I en översiktsrapport från februari 2012 har UNESCO satt stämpeln: **definitivt hotat** på gagauziskan.

I början användes det grekiska alfabetet i skriftspråket men från 1956 gällde i likhet med ryskan (liksom i ukrainskan, bulgariskan och efter hand också moldaviskan) det kyrilliska alfabetet. Så sent som 1989 gick man över till vårt latinska alfabete. (En ambition som delas av alla turkspråk som fortfarande använder det kyrilliska skrivsättet) Men eftersom det är ett eget språk som skiljer sig från turkiskan, lade man till ä och ʈ (t med komma under) för att representera ljudet ts.

Hur förhåller sig en turk till språket? Något förbryllad fick min sagesman, Refik Sener, ge sig i kast med en lättare barnbok med ramsor och dikter på gagauziska. Några gissningar vilket språk det gällde slog fel, att det var ett språk i familjen turkspråk var emellertid ställt utom allt tvivel.

Översiktlig jämförelse om skillnader mellan turkiska och gagauziska:

- Bortfall av H. H finns upptaget i alfabetet men används inte (ungefär som vårt w)

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Enkeltsprog'

Kelterne – Europas indianere
Usbekisk arabisk – et besøg i landsbyen Jogari
Moldavisk
Er jiddish et døende sprog?

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Monica Scheuer til Jødiske efternavne
jane til Jødiske efternavne
InglêS til Sprogene i Mozambique
Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
Henrik Klindt-Jensen til Ded borrihjolmska måled

Artikler om

J, används främst för utländska ord

- Lång vokallängd (dubbelteckning av vokaler)
- Annan grundsyntax. När turkiskan är ett så kallat SOV-språk med den huvudsakliga ordföljden subjekt-objekt-verb, har gagauziskan V-S-O (verb-subjekt-objekt)
- Ett delvis ålderdomligare ordförråd, (som om vi skulle använda "gräsmänad" i stället för "april". "Renare" turkiska tycker de själva.
- Ett ordförråd som genom den mot turkiskan avvikande religionen är starkt präglad av ryska eller kyrkslaviska lånord

Efter lite huvudbry kunde Refik rätt bra ta sig igenom texterna även om skillnaderna mot turkiskan är något större än mellan svenska och danska/norska. För gagauzerna själva känns det annorlunda. De tycker att de klarar sig bra i Turkiet på resor och med lite god vilja kan de kommunicera.

Frågan är bara om språket kommer att överleva tillräckligt länge för att också den nya generationen skall inse värdet av flerspråkighet. För i takt med att moldavernas tvåspråkighet sakta försvinner (läs ryskkunskaperna) medan gagauzerna själva i någon sorts sovjetnostalgi alltmer russifieras, splittras Moldavien. Det gagauziska parlamentet har upprättat ekonomiska frizoner som börjar dra till sig affärsmän och entreprenörer från väst och man studerar noga Åland och drömmer om [en liknande ställning](#). Men lukrativ färjetrafik kan det inte bli tal om i detta inland, inklämt i södra Moldavien med Ukraina som närmaste granne som separerar dem från Svarta havet.

Arne Rubensson

Læs også:

1. [Moldavisk](#) Rumänien var oprindeligt et fyrstendømme, oprettet ved en sammenlægning af fyrstendømmerne Valakhiet og Moldavien (uden Bessarabien) i 1859/61. Sproget her var rumænsk, som indtil da var blevet skrevet med kyrilliske...
2. [Om gutniska och gotländska](#) Gotländsk er en svensk dialekt. Gutnisk er et eget nordisk sprog, som nuomdage kun tales af få mennesker på Färö nord for Gotland og omkring Lau, hvor mærket er sat...
3. [Tjerkesserne 21. maj 1864-2014](#) Tjerkessere over hele verden højtideligholder i dag mindedagen for folkedrabet 21. maj 1864 Det er ikke blot i Danmark der markeres et 150 års jubilæum i 2014, også det kaukasiske...
4. [Two Turkish Loanwords in Swedish](#) The Turkish loanwords "kalabalik" and "dolma" are words of the lexicon of the everyday language in Swedish. They are used in the spoken as well as in the written language....

Tagget med: [Balkan](#), [gagauz](#), [Moldavien](#), [moldavisk](#), [rumænsk](#), [russisk](#), [Sovjetunionen](#), [truede sprog](#), [tyrkisk](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.

aktuelle sprog [Alfabeter](#) [Anmeldelser](#) [arabisk](#)

Biblen [bogstaver](#) [børn](#) [Danmark](#) [Dansk](#) [Dialekter](#)

[engelsk](#) [esperanto](#) [Formidling](#) [fransk](#) [identitet](#)

[konsonanter](#) [Medier](#) [modersmål](#) [Musik](#) [Navne](#) [norsk](#) [Ord](#)

[ordbøger](#) [ordforråd](#) [oversættelse](#) [Plansprog](#) [religion](#)

[romanske sprog](#) [russisk](#) [Sjov](#) [skriftsprog](#) [sprogdød](#) [Sproggeografi](#)

[sprogkort](#) [Sprogpolitik](#) [sprogteknologi](#)

[svensk truede sprog](#) [tv](#) [tyrkisk](#) [tysk](#) [Udtale](#)

[Underholdning](#) [video](#) [vokaler](#)

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	
juni 2012	
maj 2012	
april 2012	
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

Resurser
Bogstavlyd
Dansk sprognævn
Den danske ordbog
Dialekt.dk
dk.kultur.sprog
Korpus.dk
Nye ord i dansk på nettet (NOID)
Ordbog over det danske sprog
Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
Sproget.dk
Svenska Akademien
Ø (Schwa.dk)

maj 2009

april 2009

marts 2009